

6.Bölüm: Araştırma Yöntem ve Tekniklerinin Seçimi

GİRİŞ

Araştırma sürecinde araştırmacının önce ne ortaya koymak istediğini, daha sonra da bunu yapmanın en iyi yolunun ne olduğunu net bir şekilde belirlemesi gerekir. Başka bir deyişle araştırma konusu belirlendikten ve araştırma problemi oluşturulduktan sonra, araştırmacının cevaplamak istediği soruyu cevaplamaya, yani araştırma problemine en uygun olan araştırma tipini seçmesi ve araştırmada kullanılacak yöntem ve teknikleri belirlemesi gerekir. Araştırma amacı ve problemi ne kadar açık ve net bir şekilde oluşturulursa, uygun araştırma tipinin ve araştırma yöntem ve tekniklerinin seçimi de o kadar kolay ve başarılı olacaktır.

Araştırma probleminde sorulan soru, çeşitli yollarla cevaplanabilir. Örneğin araştırmacı, araştırma probleminde sorulan soruyu önceden yapılmış araştırma sonuçlarını inceleyerek ya da önceki çalışmalarda elde edilmiş verileri karşılaştırarak cevaplayabilir. Bu durumda bir literatür taraması ya da doküman incelemesi yapacaktır. Eğer birincil verilere ihtiyaç duyuyorsa verilerini deney, survey, anket, denetimli gözlem gibi yapılandırılmış veri toplama araçlarıyla veya derinlemesine görüşme, odak grup, içerik analizi ya da yaşam öyküsü gibi nitel yollarla toplayabilir. Araştırmacının araştırmada kullanacağı yöntem ve teknikleri seçebilmesi için öncelikle araştırmasının amacına uygun bir araştırma tipi seçmesi gerekir.

ARAŞTIRMA TİPLERİNİN SINIFLANDIRILMASI

Araştırmacı, araştırma problemine bağlı olarak elde etmek istediği verilerin türüne göre çeşitli araştırma tiplerinden birini seçecektir. Araştırmalar amaçlarına, odaklandıkları zaman dilimine ve sonuçlarının kullanım amaçlarına göre farklı şekillerde sınıflandırılabilirler (Özcan, 2003: 59). Amaçlarına göre araştırmalar keşfedici, betimleyici ya da açıklayıcı araştırmalar olarak sınıflandırılır. Odaklandıkları zamana göre araştırmalar kesitsel ve boylamsal araştırmalar olmak üzere ikiye ayrılır. Kullanım amacına yönelik olarak ise araştırmalar teorik amaca ya da pragmatik (faydacı) amaca yönelik araştırmalar olarak sınıflandırılır. Teorik amaca yönelik araştırmalar sosyal yaşam ve ilişkilerdeki düzenlilikleri ortaya koymayı ya da bir sosyal olguyu derinlemesine incelemeyi amaçlarlar. Faydacı amaca yönelik araştırmalar ise çeşitli toplumsal sorunların değerlendirilmesi, çözülmesi ya da çözülmesine katkıda bulunulması amacına yönelik olarak yürütülürler (Lin, 1976, 5). Türkiye İstatistik Kurumunun "Yaşam Memnuniyeti Araştırması", pragmatik amaca yönelik araştırmalara örnek olarak verilebilir.

Amaçlarına Göre Araştırma Tipleri

Elde edilmek istenen bilginin türü açısından üç temel araştırma tipi vardır. Bunlar; keşfedici, betimleyici ve açıklayıcı (hipotez test etmeye yönelik) araştırmalardır.

Keşfedici Araştırmalar

Keşfedici araştırmalar, araştırmacının fazla bilgi sahibi olmadığı konuları incelediği ya da araştırma konusunun görece yeni olduğu durumlarda yapılan araştırmalardır. Bu tip araştırmalar, araştırmacıya konuyla ilgili ön bilgi sağlarlar, yüzeysel bilgi toplamaya yöneliktirler. Genel olarak üç durumda keşfedici araştırmalar tercih edilir: a)-İncelenmek istenen grup, süreç, etkinlik ya da durum hakkında şimdiye dek hiç sistematik deneysel bir inceleme yapılmamış ya da çok az sayıda çalışma yapılmışsa, b)-ilgilenilen konu esnek bir şekilde betimlenerek incelenmemiş, bu konu hakkında sadece sıkı kontrol altında tahmine yönelik araştırmalar yapılmışsa veya c)-hakkında bilgi sahibi olunan bir konu, bu bilgileri geçersiz kılacak denli değişim geçirdiyse keşfedici araştırmalar tercih edilir (Stebbins, 2001, 9).

Keşfedici araştırmaların tipik olarak üç amacı vardır: 1)-Araştırmacının konuyla ilgili merakını gidermek ve ön bilgi sağlamak, 2)-Konuyla ilgili daha kapsamlı bir araştırmanın yapılıp yapılamayacağını sınamak ve 3)- Sonraki araştırmalarda kullanılacak veri toplama araçları geliştirmek (Earl, 2004, 88). Başka bir deyişle keşfedici araştırmaların amacı, araştırmacıya araştırma problemini tanımlamak ve daha kapsamlı araştırmalar yapmak üzere gerekli bilgiyi sağlamasıdır.

Keşfedici araştırmalar, bir araştırma problemi hakkında en genel düzeyde bilgi toplamak için yürütülür. Bu araştırma tipi, araştırmacıya ilgilendiği konuyla ilgili mevcut bilgileri keşfetmesini sağlar ve daha sonra yapılacak olan daha kapsamlı araştırmalar için bir zemin hazırlar. Araştırmacı, keşfedici araştırmayı tamamladıktan sonra araştırma konusuyla ilgili topladığı bilgilere dayanarak araştırma problemini netleştirir. Keşfedici araştırmalar araştırmacının ilgilendiği konuyu en iyi hangi araştırma yöntemiyle inceleyebileceğine, hangi veri toplama araçlarını kullanacağına ve araştırmasına kimleri dâhil edeceğine karar vermesine yardımcı olur.

Keşfedici araştırmaların temel sınırlılığı, örneklemeleri araştırma evrenini temsil etmediği için araştırma problemlerine ilişkin tatmin edici cevapların ancak nadiren elde edilebilmesidir (Earl, 2004, 89). Başka bir deyişle araştırmada bilgi toplanan kişilerin, araştırmacının ilgilendiği daha geniş topluluğun tipik örnekleri olmadığı durumlarda araştırmacının eksik bilgi edinmesi söz konusu olabilir.

Keşfedici Araştırmalarda Yöntem: Keşfedici araştırmalarda, araştırmaya başlamadan önce konu hakkında fazla bilgi sahibi olunmadığı için araştırma problemleri net bir şekilde oluşturulamaz. Bu nedenle bu tip araştırmalar nitel yöntemin uygulanmasını gerektirirler. Keşfedici araştırmalar literatür taraması, uzmanlara danışma ve vaka keşfi tekniklerini içerir (Lin, 1976, 137). Literatür taraması, herhangi bir araştırma konusuyla ilgili bilgi elde etmenin ilk aşamasıdır. Literatür taraması ilgili literatürün belirlenmesi, taranması, okunması ve elde edilen bilgilerin özetlenerek bir sentez hâlinde ifade edilmesini içerir. Uzmanlara danışma tekniği, araştırmacının konuyla ilgili birinci elden bilgi alabileceği uzman kişilere danışmasıdır. Bu uzmanların bilim adamı olmaları gerekmez, ancak araştırma konusuyla ilgili birinci elden bilgiye sahip olmaları gerekir. Örneğin gençlerin uyuşturucu kullanımı ile ilgili bir araştırmada konuyla ilgili psikolojik danışmanlar, polisler, avukatlar ya da hukuk danışmanları, araştırmacıya konu ile ilgili ön bilgi sağlayabilir. Uzmanlarla yapılan görüşmeler yüz yüze gerçekleştirilir. Keşfedici araştırmalarda araştırmacı, çoğunlukla araştırma problemini netleştirmede ve konu hakkında çok az bilgiye sahip olduğu için ne aradığını kesin olarak bilemez. Bu nedenle yapacağı gözlem ve görüşmelerde yapılandırılmış veri toplama araçları kullanmaz. Bununla birlikte, araştırmacı, uzmanlarla yaptığı görüşmeleri araştırma konusu etrafında örgütlemeli ve toplamak istediği bilgiye yönelik kim, ne, neden gibi sorular sormalıdır (Lin, 1976, 141). Gençlerin uyuşturucu kullanımıyla ilgili bir araştırmada, araştırmacı, ilgilenilen bölgede kimlerin uyuşturucu kullandığı, uyuşturucu kullananların yaşları, cinsiyetleri, meslekleri, sosyal geri planları gibi konularda bilgi toplamaya çalışacaktır. Keşfedici araştırmalarda kullanılan üçüncü teknik de vaka keşfi tekniğidir. Vaka keşfi, çalışılan konulara dâhil olan bireylerin detaylı bir şekilde incelenmesini içerir. Örneğin gençlerin uyuşturucu kullanımıyla ilgili bir çalışmada araştırmacı uyuşturucu kullanan gençlerden bazılarını inceleyerek; bu vakaların tarihçesini çıkarmaya çalışabilir. Vaka keşfi için temsili bir örneklem seçilmesi gerekmez, aksine, ortalamanın dışında olan uç vakalar özellikle tercih edilir (Lin, 1976, 142).

Keşfedici araştırmalarda araştırmacı, evrene genelleyeceği nitelikte bilgiler elde etmeye ya da bir sosyal olguyu derinlemesine bir şekilde anlamaya değil, konuyla ilgili detaylı bir araştırma yapması için gerekli olan ön bilgiyi elde etmeye çalışmaktadır Keşfedici

araştırma tamamlandıktan sonra araştırmacı konuyla ilgili daha sistematik bir araştırma yapmaya hazır olacaktır.

Betimleyici Araştırmalar

Betimleyici araştırmalar, ilgi duyulan konu ya da etkinliklerin bir betimlemesini, tasvirini elde etmeyi amaçlayan araştırmalardır. Bu araştırma tipinde çalışılan olgu ya da örneklem hakkında elde edilen veriler betimlenerek temel özellikleri tasvir edilir. Keşfedici araştırmalar gibi betimleyici araştırmalar da araştırma konusuyla ilişkili olarak kim, ne ve neden gibi çeşitli sorulara cevap arar. Ancak betimleyici araştırmalar, keşfedici araştırmalardan daha sistematik ve daha yapısaldir. Betimleyici araştırmalarda, araştırılan konu ya da grup, araştırmacı tarafından hiçbir şekilde etkilenmeden, doğal haliyle gözlemlenir ve betimlenir. Betimsel araştırma, araştırma konusu hakkında genel bir bakış açısı kazanmak için oldukça uygun bir araştırma tipidir. Nüfus sayımları, betimleyici araştırmalara verilebilecek bir örnektir. Nüfus sayımlarının amacı, hem genel olarak ülke düzeyinde hem de il düzeyinde nüfusun çeşitli özelliklerini kesin olarak betimlemektir.

Betimleyici araştırmalar, bir durumu saptamaya çalışan araştırmalardır. “Ankara’da lise öğrencileri arasında uyuşturucu kullanma oranı nedir?”, “İstanbul’da en çok şikâyet edilen kent sorunları nelerdir?”, “Turizmle geçinen ilçelerde yaşayanların nükleer santrallere yönelik tutumları nelerdir?” gibi araştırma problemleri için betimleyici araştırma tipi uygundur.

Betimleyici araştırmalar, olgular arasında neden sonuç ilişkisi aramazlar, ancak bu araştırmalarda da bazı temel istatistikler kullanılabilir. Frekans dağılımı, ortalama değerler gibi çeşitli istatistikler aracılığıyla incelenen örneklemin genel özellikleri ortaya konmaya çalışılır. Betimleyici araştırmalar daha sonra aynı konuda yapılacak olan açıklayıcı araştırmalarda neye odaklanılması gerektiğine ilişkin ipucu sağlar. Örneğin bir kasabada çocukların en çok hangi hastalıklara yakalandığını inceleyen bir betimleyici araştırma yapıldıktan sonra, bu durumun nedenleri hakkında açıklayıcı araştırmalar yürütülebilir. Betimleyici araştırmaların avantajı, incelenen konunun tamamen doğal ortam içinde incelenmesidir. Dezavantajı ise sonuçların ileri istatistiksel tekniklerle analiz edilememesi ve araştırma sonuçlarının farklı yorumlara açık olmasıdır.

Betimleyici Araştırmalarda Yöntem:

- Betimleyici araştırmalar araştırmaya hipotezle başlamadıkları, olgular arasında nedensellik ilişkisi aramadıkları, açıklama ve tahmin amacına yönelik olmadıkları, çevresel koşulları kontrol altında tutmadıkları için nitel yöntemle yürütülürler. Bununla birlikte nüfus sayımları, kamuoyu yoklamaları gibi çeşitli betimleyici araştırmalar, araştırma bulgularını evrene genelleme, araştırmacının nesnel olması gibi çeşitli açılardan nicel yöntemin bazı özelliklerini taşıyabilirler.
- Betimlemek bir araştırmacının tek amacı olabileceği gibi, araştırmalar hem betimleme hem de açıklama amacını taşıyabilirler. Araştırmacının tek amacı, betimleme yapmaksa, araştırmacı araştırdığı olguyu etraflı ve detaylı bir şekilde gözlemler, inceler ve herhangi bir teorik problem geliştirmeksizin konusunu tasvir eder. Bu tip çalışmalara örnek olarak; doğum ve ölüm oranlarını, belirli bir ülkede endüstriyel büyüme oranını ya da çeşitli hastalıkların nüfus içinde dağılımını göstermeyi amaçlayan araştırmalar verilebilir. Amacın, araştırma konusunu etraflı ve detaylı bir şekilde betimlemek ve anlamak olduğu nitel araştırmalarda yapılacak betimlemeler ise daha etraflı ve derinlemesine olacaktır. Bu tip araştırmalarda örnek olay incelemesi, yaşam öyküsü, etnografya çalışmaları ve benzeri nicel veri toplama teknikleri kullanılır. Bunun yanında, betimleyici araştırma bir araştırmacının tek amacı olmayabilir. Araştırma hipotez oluşturma ya da hipotez test etmeye yönelik olsa da betimleme amacı taşıyabilir. Başka bir deyişle hipotez sınamaya yönelik bir araştırma, sonuçların yorumlanması için gerekli olan bilgileri elde etmek için betimleme amacını da

taşıyor olabilir. Bu tip araştırmalarda betimlemenin işlevi, örneklemin ve veri toplama tekniklerinin seçilmesi, temel değişkenlerin neler olduğunun belirlenmesi, kavramları ölecek değişkenlerin neler olduğunun saptanması (işlemselleştirme), verilerin analizi ve potansiyel hipotezlerin oluşturulması konularında araştırmacıya gerekli bilgileri sağlamasıdır (Lin, 1976, 142).

- Betimleyici araştırmalarda araştırma problemine bağlı olarak nicel ya da nitel veri toplama teknikleri kullanılabilir. İlgilenilen sosyal olgunun genel özelliklerini ölçmek için, yapılandırılmış gözlem ya da anket çalışması yapılırken söz konusu sosyal olgunun özgül yönlerini anlamak için örneklemdaki bireylerle derinlemesine görüşmeler yapılabilir. Yoksulların yoksulluğun nedeni olarak neyi gördüklerini betimleme amacını taşıyan üç betimleyici araştırma olduğunu varsayalım. İlk araştırmada veri toplama aracı olarak anket kullanılmakta ve çoğu kapalı uçlu sorulardan oluşan bu anket, muhtarlıklardan alınan bilgiye göre yoksul olduğu belirlenen 500 kişiye uygulanmaktadır. Araştırmacı bulgularını sayısallaştırmakta, basit düzeyde betimleyici istatistikler yardımıyla kentteki yoksulların yoksulluğun nedeni olarak neyi gördüklerini betimlemektedir. İkinci araştırmada, yoksul olduğu belirlenen 30 kişi ile derinlemesine görüşmeler yapılmaktadır. Veri toplama aracı standart değildir ve araştırmacı, görüştüğü kişilerin yoksulluğu nasıl tanımladıklarını, nasıl deneyimlediklerini ve yoksulluğun nedeni olarak neyi gördüklerini anlamaya çalışmaktadır. Üçüncü araştırma, yoksul olduğu belirlenen 400 kişiye anket uygulamakta, anket sonuçlarını istatistiksel yöntemlerle analiz etmekte ve genel olarak kentteki yoksulların yoksulluğun nedeni olarak neyi gördüğünü istatistiksel tablolarla sunmaktadır. Aynı araştırma bunun yanında uygun örnekleme teknikleriyle seçilen 40 kişiyle derinlemesine görüşme yapmakta ve örneklemedikilerin neden bazı olguları yoksulluğun nedeni olarak gördüğünü, bazı olguları ise görmediğini anlamaya çalışmaktadır. Görüldüğü gibi, betimleyici araştırmalarda nicel veya nitel veri toplama teknikleri, ya da her ikisi birden kullanılabilir. Hangi tekniklerin kullanılacağı, araştırmanın özgül amacına bağlıdır.

Betimleyici araştırmalarda araştırmacının amacı, geniş çaplı bir örneklemin belirli özelliklerini genel düzeyde betimlemekse nicel veri toplama teknikleri, daha dar bir örneklem hakkında geniş çaplı ve derinlemesine betimleme yapmaksa nitel veri toplama teknikleri kullanılacaktır. Araştırmanın amacı doğrultusunda yöntemsel çoğlculuğu benimseyen araştırmacılar, betimleyici araştırmalarda nicel ve nitel veri toplama tekniklerini bir arada da kullanabilirler.

Betimleyici araştırmaların bir türü de karşılaştırmalı araştırmadır. Karşılaştırmalı araştırma, sosyal bilimlerde farklı ölkelerin ya da kültürlerin belirli özellikler açısından karşılaştırılmasını amaçlayan araştırmalara verilen genel addır. Aynı sosyal olguyla ilişkili olarak aralarında benzerlikler ve farklılıklar olan iki ya da daha fazla örneğin karşılaştırılması, olgunun daha iyi anlaşılmasını sağlayabilir. Karşılaştırmalı araştırmalarda nicel yöntem de nitel yöntem de kullanılabilir. Bu tip araştırmalar, genel olarak kültürler ve ölkeler arasındaki farklılık ve benzerlikleri ortaya koymak amacıyla uygulansa da, farklı işgücü piyasaları, firmalar ya da örgütlerin karşılaştırılması için de uygun bir araştırma tipidir (Walliman, 2006, 40). Karşılaştırmalı araştırmalarda, örnek olay incelemeleri gibi teknikler kullanarak birincil veriler toplanabileceği gibi, doküman incelemeleri ya da mevcut istatistiklerin analizi gibi ikincil veriler de analiz edilebilir.

Karşılaştırmalı tarihsel araştırmalar, sistematik karşılaştırma yolu ile devrimler, politik rejimler ve politikalar gibi geniş çaplı sonuçları olan olguların zaman içindeki gelişimlerini analiz eden araştırmalardır (Mahoney, 2004, 81). Karşılaştırmalı tarihsel araştırmaların amacı, geçmişte meydana gelen olay ya da sorunları inceleyerek güncel olayları yorumlamak ya da güncel sorulara cevap aramaktır.

Hipotez Geliştirmeye Yönelik Araştırmalar

Hipotez geliştirmeye yönelik olan çalışmalar, betimleyici araştırmanın özelliklerini taşırlar, ancak buna ek olarak daha yapılandırılmış araştırmalardır, daha az değişken içerirler ve ölçümleri daha titizdir (Lin, 1976, 143). Bu tip araştırmalarda araştırmacının muhtemel ilişkiler hakkında bir fikri vardır, Araştırmacı bu fikirleri düzenlemek ve net bir araştırma problemi hâline getirmek ister. Örneğin suçun nedenleriyle ilgilenen bir araştırmacı, literatürü taradığında, ailenin düşük sosyo-ekonomik statüsü, düşük eğitim düzeyi ve aşırı otoriterliği, uyuşturucu kullanımı, intihar eğilimi, geçmişte yaşanan travmalar gibi bir dizi faktörün suça neden olduğunun öne sürüldüğünü görebilir. Araştırmacı suç davranışının göstergeleri olarak da tutuklama ve mahkûmiyet kayıtları, cezanın şiddeti gibi çeşitli göstergelerin kabul edildiğini görebilir. Ancak suça neden olduğu ileri sürülen çok sayıda neden ve farklı suç göstergeleri içinde, anlamlı bir araştırma odağı inşa etmekte zorlanabilir. Bu gibi durumlarda araştırmacılar, belirli hipotezleri test etmek yerine, hipotez geliştirmeye yönelik bir araştırma yaparlar (Lin, 1976, 143).

Hipotez geliştirmeye yönelik çalışmalarda araştırmacı literatür taraması, uzmanlarla yaptığı görüşmeler gibi kaynaklarda elde ettiği bilgilere dayanarak önemli değişkenleri belirler. Bu bağımlı ve bağımsız değişkenlerin çeşitli kombinasyonlarını inceler ve deneye dayalı olarak uygun olan bir ya da birkaçını seçer. Örneğin; eğer araştırmacı literatür taraması ve uzmanlarla yaptığı görüşmeler ve yaptığı çıkarımlar sonucunda, tutuklanma sıklığı ile ebeveynin sosyo-ekonomik geri planı değişkenleri arasında güçlü bir ilişki olduğu kanaatine varırsa, ebeveyni düşük sosyo-ekonomik statüye sahip olan insanların tutuklanma oranlarının, ebeveyni yüksek sosyo-ekonomik statüye sahip insanlara oranla daha yüksek olduğunu ileri sürebilir.

Hipotez geliştirmeye yönelik araştırmaların amacı, başka araştırmalar tarafından sınanmak üzere hipotezler geliştirmek ya da gömülü teori (teori kurma) yönteminde olduğu gibi, hipotez geliştirerek bir teori inşa etmek olabilir. Hipotez geliştirmeye yönelik araştırmalarda en sık kullanılan yöntem gömülü teori yöntemidir. Bu yöntemi diğer yöntemlerden ayıran en belirgin özellik, araştırmaya belirli bir teorik çerçeveye değil, veri toplayarak başlanması ve bu veriler kullanılarak bir teori geliştirilmesidir. Yöntemin adındaki “gömülü” terimi, teorinin literatürden değil, alandan toplanan veriler içine “gömülü” olduğu fikrini belirtmek için kullanılmaktadır (Leedy ve Ormrod, 2005, 140). Gömülü teori yöntemiyle yürütülen araştırmalarda, araştırmacı, sınavacağı bir hipotezle yola çıkmaz. Araştırma örnekleme girenlerden elde ettiği bilgilere dayanarak hipotezlerini geliştirir ve teorisini inşa eder. Hipotez geliştirmeye yönelik araştırmalar, özellikle belirli olgular hakkında mevcut olan teoriler olguyu açıklamada ve anlamada yetersiz kaldığı ya da söz konusu olguyu açıklamaya ve anlamaya ilişkin herhangi bir teori bulunmadığı durumlarda kullanışlı olan araştırmalardır.

Açıklayıcı (Hipotez Sınamaya Yönelik) Araştırmalar

Açıklayıcı araştırmaların amacı betimlemekten öte, bazı şeylerin neden ya da nasıl olduğunu açıklamaktır. Bu araştırmalar, olgulara ilişkin çeşitli değişkenler arasında nedensel ilişkiler bulmaya ve sosyal olguları bu nedensellik üzerinden açıklamaya çalışırlar. Başka bir deyişle açıklayıcı araştırmalar sosyal olguları, olguya ilişkin kavramların bağımlı ve bağımsız değişkenleri arasındaki ilişkiyi inceleyerek anlamaya ve açıklamaya çalışan araştırmalardır. Araştırmanın amacı, istatistiksel teknikler yardımıyla, hipotezde ileri sürülen ilişkinin gerçekten mevcut olup olmadığını ortaya koymaktır. Örneğin; bir kentte suç oranının ne olduğunu ortaya koymayı amaçlayan bir araştırma betimleyici, bu kentte bazı mahallelerde suç oranının neden diğer mahallelerdeki suç oranından daha yüksek olduğunu ortaya koymayı amaçlayan bir araştırma ise açıklayıcı bir araştırmadır. Böyle bir araştırma, örneğin “eğitim düzeyi düştükçe suç işleme sıklığı artar” gibi bir hipotezle

başlar. Bu hipotezi sınamak için yapılandırılmış veri toplama araçlarıyla veri toplar ve bulgularını istatistiksel yöntemlerle çözümleyerek araştırma hipotezini sınar.

Açıklayıcı Araştırmalarda Yöntem

Açıklayıcı araştırmalar, nicel yöntemin bütün özelliklerini taşıyan ve nicel veri toplama araçlarını kullanan araştırmalardır. Araştırma, değişkenler arasındaki ilişkilere ilişkin ifadeler olan hipotez(ler)le başlar, veriler evreni temsil eden bir örneklemden; deney, yarı-deney, denetimli gözlem ya da yapılandırılmış görüşme gibi katı bir şekilde yapılandırılmış olan nicel veri toplama araçlarıyla toplanır. Araştırmacı, ölçtüğü bağımlı değişkeni etkileyebilecek olan dış koşulları kontrol altında tutmaya çalışır. Bulgular istatistiksel yollarla sunulur ve araştırma evrenine genellenir.

Zamana Göre Araştırma Tipleri

Araştırmalar, odaklandıkları zaman açısından kesitsel ve boylamsal araştırmalar şeklinde ikiye ayrılırlar.

Kesitsel Araştırmalar

Bir olgunun ya da örneklemin belirli bir zamandaki halini gözlemlemeyi içeren araştırmalar kesitsel araştırmalar olarak adlandırılır. Keşfedici ve betimleyici araştırmalar çoğunlukla kesitsel araştırmalardır. Örneğin nüfus sayımları, çok geniş bir örneklem üzerinde yapılmakla birlikte sadece belirli bir ana ilişkin bilgileri içerir. Açıklayıcı araştırmaların da önemli bir kısmı kesitsel araştırmalardır. Örneğin; insanların dinsel ön yargılarının nedenlerini ortaya koymayı amaçlayan açıklayıcı bir araştırmanın sonuçları da zamanda belirli bir ana ilişkin sonuçlar olacaktır. Kesitsel araştırmaların temel sınırlılığı, sadece tek bir tarihsel bağlama sahip olmalarıdır. Bu nedenle zaman içinde oluşan nedensel ilişkileri açıklamak isteyen açıklayıcı araştırmaların, sadece belirli bir ana ilişkin gözlemlere dayanarak bilgi vermeleri, bu araştırmaları zayıflatan faktörlerden biridir. Yapılan açıklayıcı araştırmaların zamanla tekrarlanmaları, bu sorunun çözülmesine yardımcı olur (Earl, 2004, 101-2).

Boylamsal Araştırmalar

İncelenen konunun zaman içindeki gelişimini ele alan ve en az iki kere tekrarlanan araştırmalar boylamsal araştırmalar olarak adlandırılırlar. Boylamsal araştırmalar, uzun zaman aralıklarında, bazı durumlarda onlarca yıl boyunca aynı olguyu ölçen araştırmalardır. Boylamsal araştırmalar psikolojide yaşam süresi boyunca bireylerin gelişimlerini izlemek için, sosyolojide de bireylerin yaşamları boyunca ya da nesiller boyunca deneyimledikleri yaşam olaylarını incelemek için kullanılırlar. Bazı araştırma problemleri, yapıları gereği boylamsal araştırmalara uygundur. Örneğin; 1991 yılında R.Asher ve G.Fine, yürüttükleri araştırmada, eşi alkolik olan kadınların sorunlu evlilikleriyle nasıl baş ettiklerini ortaya koymaya çalışmışlardır. Bu tip bir araştırma, yapısı gereği, evlilik sürecini takip etmeyi ve uzun bir zamana yayılarak tekrar tekrar ölçümler yapılmasını gerektirmektedir (Earl, 2004, 102).

Boylamsal araştırmaların dezavantajları uzun sürmeleri ve yüksek maliyetli olmalarıdır. Ancak zaman içindeki değişimleri ölçmek için kullanılacak en iyi yol, boylamsal araştırmalardır. Boylamsal araştırmaların üç temel türü vardır. Bunlar eğilim araştırmaları, kohort araştırmaları ve panel araştırmalarıdır.

Eğilim (Zaman Serisi) Araştırmaları

Eğilim araştırması, belirli bir araştırma evreninde zaman içinde meydana gelen değişimleri inceleyen çalışmalardır. Eğilim araştırmalarında araştırma evreninden seçilen farklı örneklem gruplarından belirli zaman aralıklarıyla veri toplanır. Örneğin her beş yılda bir

nüfusun özelliklerini inceleyen nüfus sayımları eğilim araştırmalarıdır. Eğilim araştırmalarında, araştırmanın her tekrarında farklı örneklemler seçilse de örneklemler her zaman aynı araştırma evreninden seçilir. Örneğin silah karşıtı bir kampanyanın başlamasından iki ay önce yapılan bir araştırmada örneklemin %60'ının silah taşımaya karşı olduğu ortaya konmuştur. Bir yıl süren kampanya bittikten sonra araştırma tekrarlanmış ve evrende bir değişim meydana geldiği gözlenmiştir. Tekrarlanan araştırma sonuçlarına göre örneklemin %75'i silaha karşı olduğunu belirtmiştir. Bu araştırma, eğilim araştırmalarına verilebilecek bir örnektir. Bununla birlikte, bu araştırma bize kaç insanın fikrini değiştirdiği ya da kampanya öncesinde silah kullanmaya karşı olanların fikirlerini değiştirip değiştirmediği hakkında bilgi vermez. Eğer araştırmacı bu gibi bilgileri elde etmek istiyorsa bir panel araştırması yapmalıdır.

Eğilim araştırmalarına bir örnek olarak İbrahim Yasa'nın Hasanoğlan araştırması gösterilebilir. İbrahim Yasa, Ankara'nın Elmadağ ilçesine bağlı Hasanoğlan Köyü'nün 1915-1944 yılları arasındaki yapısını incelediği araştırmasını 1955 yılında yayınlamıştır. Hasanoğlan köyünde yaptığı araştırmayı 1969 yılında tekrarlamıştır. Araştırmanın amacı, Hasanoğlan Köyünde yapılan ilk araştırmadan sonra geöen yirmi beş yıl içinde yaşanan toplumsal değişmenin saptanmasıdır.

Panel Araştırmaları

Panel araştırmaları, araştırmanın tekrarlandığı her seferinde, yani her ölçümde aynı örneklemden veri toplanan araştırmalardır. Örneğin silah karşıtı kampanya başlamadan önce görüşülen kişilerle yapılan araştırma, kampanya bittikten sonra aynı kişiler üzerinde tekrarlanırsa bir panel araştırması olacaktır. Panel araştırmaları, özellikle kesitsel öalışmalarda analiz etmenin zor olduğu uzun dönemli olguların ya da etkileri birikerek artan olguların araştırılmasında kullanışlıdır. Örneğin; 1980'lerde A.B.D.'de şiddet içeren televizyon programları izlemenin gençlerde saldırgan davranışlara neden olup olmadığını araştıran bir araştırma yapılmıştır. Araştırmacılar, küçük yaşlarda şiddet içeren televizyon programları izlemenin ileriki yaşlarda saldırgan davranışa yol açıp açmadığını ortaya koymaya öalışmışlardır. Araştırma A.B.D.'de öeşitli büyük şehirlerde yaşayan yaklaşık 1200 öocuğun tutum ve davranışlarının 3 yıl boyunca toplam altı sefer ölçülmesiyle geröekleştirilmiştir. Araştırmacıları altı ölçümün hepsinde aynı öocuklardan veri topladığı için bu araştırma bir panel araştırmasıdır. Panel araştırmaları, değişimin dinamiklerinin ortaya konmaya öalışıldığı durumlarda özellikle kullanışlıdır. Örneğin; araştırmacı köyden kente göö eden ailelerin kente uyum sürecini inceliyorsa, boylamsal bir araştırma yapması, amaçları açısından kesitsel bir araştırmadan daha uygun olacaktır. Araştırmacı, köyden kente göö eden aynı aileler üzerinde araştırmasını belirli aralıklarla tekrarlayarak bir panel araştırması yapabilir. Eğer aynı evrenden farklı örneklemler seçerse, ölçmeye öalıştığı uyum sürecini etkileyebilecek diğer faktörler de söz konusu olacaktır. Panel araştırmasının avantajı ise ölçümü aynı öneklem üzerinde tekrarladığı için sonuçları etkileyebilecek diğer koşulların araştırmacı tarafından bir dereceye kadar bilinmesi ve kısmen kontrol altında olmasıdır.

Panel araştırmaları, bütün boylamsal araştırmalar gibi uzun süreli ve yüksek maliyetlidirler. Buna ek olarak, panel araştırmalarında aynı öneklem grubu üzerinde araştırma yapmaktan kaynaklanan bazı özel zorluklar söz konusudur. Örnekleme giren bireyler ölebilir, taşınabilir ya da araştırmanın tekrarlarında araştırmaya katılmak istemeyebilirler. Panel araştırmalarının avantajı, ölçümlerin aynı öneklem üzerinde tekrarlanmasından kaynaklanır. Bu nedenle ölüm, taşınma ya da benzeri nedenlerle insanlar öneklemde çıktıkça, yani öneklem büyüklüğü azaldıkça bu avantaj da azalır. Ayrıca önekleme girenler, birinci ölçümde, yani araştırma ilk kez yapıldığında nesnel olsalar da aynı araştırma tekrarlandığında soruları yanıtlarken ilk araştırmanın etkisi altında kalabilirler. Bu da araştırmacının geröeklere ulaşma şansını azaltır.

Kohort Araştırmaları

Kohort araştırmaları, araştırma evreninin ortak özelliklere sahip alt gruplarının (kohortlar) zaman içinde geçirdikleri değişimi ölçmeyi amaçlayan araştırmalardır. Kohort araştırmalarında, kohortlar genellikle aynı yılda doğanlardan oluşturulur. Örneğin 1960 yılında doğanlar bir kohorttur. Ancak 1995 yılında evlenenler, İkinci Dünya Savaşı sırasında doğanlar ya da İstanbul'a 1990 yılında göç edenler gibi farklı kohortlar belirlemek de mümkündür. Kohort araştırmalarında ölçümün her tekrarlanışında aynı örneklem grubundan veri toplanmaz, ama her ölçümde aynı kohorttan (örneğin 1995 yılında evlenenlerin oluşturduğu kohorttan) örneklem seçilir (Earl, 2004, 103).

Kohort araştırmaları, sosyal bilimlerde olduğu gibi sağlık alanındaki araştırmalarda da sıklıkla kullanılmaktadır. Örneğin; sigaranın akciğer kanserine neden olup olmadığını ortaya koymaya çalışan bir kohort araştırma, sigara içenlerden ve içmeyenlerden oluşan kohortları belirli bir zaman süresince izleyecek ve her iki grupta akciğer kanserine yakalananların oranını karşılaştıracaktır. Kohortlar, araştırmacı tarafından önemli bulunan özelliklere göre seçilir. Bu nedenle aynı kohort içinde yer alan herkes, sağlığı etkileyebilecek ve akciğer kanserine neden olabilecek sosyo-ekonomik statü, gelir düzeyi gibi diğer faktörler açısından eşit olacaktır. Bu durum, araştırmanın bağımsız değişkeninin (sigara içme) bağımlı değişken (akciğer kanserine yakalanma) üzerindeki etkisinin, sonucu etkileyebilecek diğer faktörlerden izole edilerek gözlemlenebilmesini sağlayacaktır,

Kohort araştırmaların en önemli dezavantajları çok uzun sürmeleri, maliyetlerinin çok yüksek olması ve araştırmaya katılanların ölüm, taşınma ya da kohorta girmelerine neden olan özelliklerin değişmesi gibi çeşitli nedenlerle araştırma dışında kalması ve örneklemin daralmasıdır.

UYGUN ARAşTIRMA YÖNTEM VE TEKNİKLERİNİN SEÇİLMESİ

Araştırmacı, araştırmasının amacı doğrultusunda en uygun araştırma tipini seçmelidir. Örneğin amacı bir nedensellik ilişkisinin var olup olmadığını sınamak olan bir araştırmacı, keşifsel ya da betimsel bir araştırmayla amacına ulaşamayacaktır, Araştırma tipinin yanlış seçilmesi, başka bir deyişle araştırmanın amaçlarına ve problemine uygun olmayan bir araştırma tipi seçilmesi, araştırma amacına ulaşılmasını engelleyecektir. Örneğin seçimlerden önce insanların kime oy vereceklerini ortaya koymak ve bulgularını evrene genellemek isteyen bir araştırmacının örnek olay incelemesi yapması ya da on kişiyle derinlemesine görüşmeler yapması, araştırma amacına uygun değildir. Araştırmacının, evreni temsil edecek nitelik ve büyüklükte bir örneklemden veri toplaması gerekir. Diğer taraftan, özürlü çocuğu olan kadınların, çocuklarının engelleri nedeniyle karşılaştıkları sorunlar karşısındaki tutum ve davranışlarını anlamaya çalışan bir araştırmacının ise kapalı uçlu sorulardan oluşan bir anket çalışması yapması yetersiz olacaktır. Yeni bir öğretim tekniğinin öğrencilerin öğrenme hızlarını artırıp artırmayacağını açıklama amacını taşıyan bir araştırmacının deney ya da yarı deney yapması gerekir. Bu konuyla ilgili anket ya da derinlemesine görüşmelerden elde edeceği veriler, araştırma amacına ulaşmasına yeterli olmayacaktır.

Araştırma tipi seçildikten sonra araştırmacı araştırmasının yöntemini ve kullanacağı veri toplama tekniklerini saptayacaktır. Nicel ve nitel araştırma yöntemlerinin de nicel ve nitel veri toplama araçlarının da güçlü ve zayıf yönleri vardır, Her araştırma problemi aynı yöntemle ve aynı veri toplama tekniğiyle incelenmeye uygun değildir.

Veri toplamak için kullanılan çok sayıda teknik vardır. Araştırmacının bu tekniklerin güçlü ve zayıf yanlarını bilmesi ve araştırma probleminde sorduğu soruyu cevaplamak için en uygun yöntem ve tekniklerin ne olduğunu dikkatli bir şekilde saptaması gerekir. Örneğin; araştırmacı, Doğu Anadolu Bölgesi'nde mikro kredi kullanan kadınların demografik

özelliklerini ve sosyo-ekonomik konumlarını betimlemeye çalışıyorsa, betimleyici ve kesitsel bir araştırma yapabilir. Verilerini anket, survey ya da yapılandırılmış görüşmelerle veri toplayabilir. Daha sonra elde ettiği verilerden yararlanarak istatistiksel tablolar oluşturarak örnekleminin demografik özelliklerini ve sosyo-ekonomik konumlarını betimleyebilir. Araştırmacı, tam olarak neyi ölçmek istediğinden ve ne elde etmek istediğinden emin olacak, araştırmasında kullanacağı veri toplama araçlarını ve gerek duyduğu örneklem büyüklüğünü önceden saptayacak ve araştırmacının rolünü dışarıdan gözlemlemekle sınırlayacaktır. Bu durumda bu araştırma büyük ölçüde nicel yöntemin özelliklerini taşıyacaktır. Diğer taraftan araştırmacı, Doğu Anadolu Bölgesi'nde mikro kredi uygulaması sayesinde iş kuran kadınların deneyimlerini derinlemesine bir şekilde anlamak istiyorsa, kapalı uçlu soruların yer aldığı ve örnekleme girenlere posta yoluyla gönderilen bir anket, araştırma amacına ulaşmasını sağlamayacaktır. Araştırmacının amacı, bu kadınların deneyimlerini ayrıntılı bir şekilde gözlemlemek ve anlamaya çalışmaksa, örnekleme giren bireylerle etkileşime girerek detaylı bilgiler elde etmesi gerekir. Amacına ulaşmak için yapılandırılmamış görüşmeler ya da odak grup çalışması yapması daha uygun olacaktır. Araştırmacının amacı, mikro kredi uygulaması çerçevesinde iş kuran kadınların deneyimlerini anlamaksa, Doğu Anadolu Bölgesi'nde bu şekilde iş kuran kadınların tümünden ya da mümkün olduğu kadar çoğundan veri toplaması gerekmez. Araştırmacı, örnekleme girecek olanları hangi örnekleme tekniğiyle seçeceğini de seçim tekniğini de araştırmasının amaçları doğrultusunda belirleyecektir. Araştırmada kullanılacak yöntem ve tekniklerin seçilmesinde en önemli nokta araştırmanın amacı olmakla birlikte, tek belirleyici faktör bu değildir. Araştırmanın ölçeği nedir? Araştırmacı kaç kişilik bir örneklem grubundan veri toplamayı hedeflemektedir? Araştırmanın ne kadar bir sürede tamamlanması gerekmektedir? Araştırma bütçesi ne kadardır? Araştırmayı sadece araştırmacının kendisi mi yürütülecektir, yoksa yardım edecek başka kişiler de var mıdır? Bütün bu soruların yanıtları da araştırmanın yöntemini ve araştırma tekniklerini belirlemede etkilidir. Örneğin; araştırmada bir tek araştırmacı varsa, araştırmanın iki ay içinde tamamlanması gerekiyorsa ve bütçe 200 TL ise, araştırmacının ulusal ölçekte geniş çaplı bir survey düzenleyemeyeceği açıktır.

Araştırmanın yönteminin ve kullanılacak veri toplama tekniklerinin seçilmesinde aşağıdaki noktalara dikkat edilmesi gerekir:

- Araştırmanın amacı keşfetmek mi, betimlemek mi, açıklamak mıdır? Araştırmada ilgilenilen olgunun belirli bir andaki fotoğrafını çekmek mi, yani bir durumu saptamak mı, yoksa bir olgunun zaman içindeki değişimini göstermek mi hedeflenmektedir? Araştırma konusu seçildikten sonra, araştırmacı uygun araştırma tipinin ne olduğuna karar vermelidir. Bu önemli bir karardır çünkü kullanılacak veri toplama araçlarının seçimi ve geliştirilmesi büyük ölçüde bu karara bağlıdır.
- Araştırmanın amaçlarına, önceden yapılmış araştırmaların sonuçlarıyla, yani ikincil verilerle ulaşmak mümkün müdür, yoksa araştırmacının birincil veriler toplaması mı gerekmektedir? İkincil verilerin yeterli olduğu durumlarda araştırmacı literatür taraması ve doküman incelemesiyle araştırma amaçlarına ulaşabilir, İkincil verilerin yeterli olmadığı durumlarda araştırmacının çeşitli veri toplama teknikleriyle birincil veriler toplaması gerekir.
- Araştırma konusuna ya da değişkenlere ilişkin deneysel ya da teorik bilgi düzeyi nedir? Daha önce bu konularla ilgili çalışmalar yapılmış mıdır? Konuyla ilgili daha önce yapılmış çalışmalar araştırmacıya yeterli ön bilgiyi sağlamakta mıdır? Araştırmacı araştırmaya başlamadan önce hipotez kuracak kadar bilgiye sahip midir? Araştırmacı, konuyu incelemek için ne sorması gerektiğini net olarak bilmekte mi? Eğer konuyla ilgili daha önceden yapılan araştırmalar yeterli değilse ya da araştırmacının bilgi düzeyi düşükse, daha sonra değiştirilemeyecek katı bir nicel araştırma planlaması yanlış olacaktır. Çünkü nicel araştırmalarda araştırmacı, problemde sorduğu soruyu cevaplamak için doğru

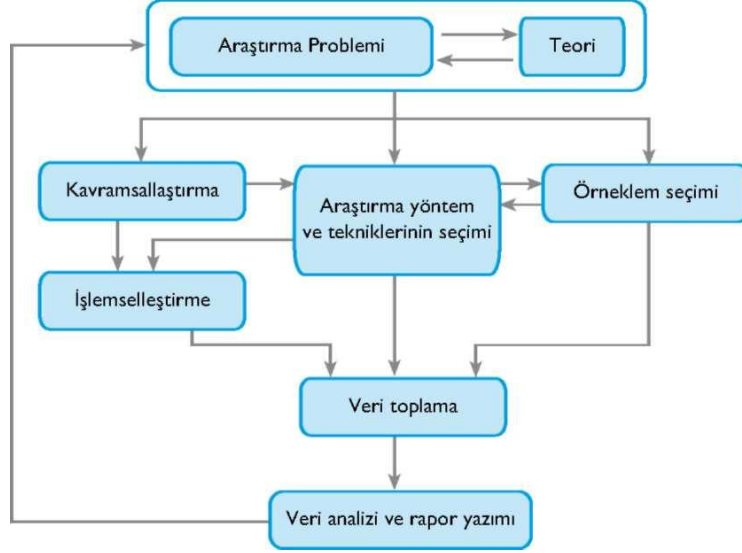
soruları sorup sormadığını, verilerin toplanmasını bitirip analiz etmeye başlamadan önce bilemez. Bu durumda, doğru soruları sormadığını anlaşırsa, soruları değiştirmek için artık çok geç olacaktır. Araştırmacı ne sorması gerektiğinden emin değilse, elde ettiği veriler doğrultusunda araştırma probleminde değişiklikler yapabileceği nitel yöntemi tercih etmelidir.

- Araştırmanın amacına ulaşmak için ne tür veriye ihtiyaç duyulmaktadır? Araştırma problemi, gözlemlenecek davranışların kontrol altında tutulmasını mı yoksa davranışların doğal ortamı içinde gözlemlenmesini mi gerektirmektedir? Araştırmanın amacına en etkili şekilde, insanların davranışlarını ya da söylediklerini doğrudan ölçüp gözlemleyerek mi, yoksa insanların kendilerini ve deneyimlerini nasıl algıladıklarını anlamaya ve yorumlamaya çalışarak mı ulaşılabilir? Araştırma probleminde sorulan sorunun cevaplanabilmesi için geniş çaplı bir örneklem hakkında genel bilgi sağlayan bir araştırma mı, yoksa daha küçük bir örneklem hakkında detaylı ve derinlemesine bilgi sağlayan bir araştırma mı daha kullanışlı olacaktır? Araştırmacının bu sorulara vereceği cevap, araştırma yöntemini belirlemeye yardımcı olacaktır.
- Araştırmacının rolü ne olacaktır? Araştırmacının rolü dışarıdan gözlemlemekle sınırlandırılacak mıdır, yoksa araştırmacı örnekleme girenlerle etkileşim mi kurmalıdır? Örneğin; insanların evlilikleriyle ilgili yaşadıkları sorunları konu alan bir araştırma düşünelim. İnsanlar özel hayatlarına ilişkin bu gibi bilgileri kolayca ifade etmezler. Araştırmacı bu konuyla ilgili veri toplayabilmek için görüştüğü kişilerle etkileşime girebileceği, yakınlık kurabileceği nitel veri toplama yollarını tercih etmelidir.
- Araştırma için kullanılacak mali, teknik ve insan kaynakları nelerdir? Araştırmanın tamamlanması için ne kadar zamana, paraya, teknik olanaklara (verilerin analizi için kullanılacak bilgisayarlar gibi), veri toplayacak ve analiz edecek kaç kişiye ihtiyaç duyulmaktadır? Araştırmacı araştırma sırasında ortaya çıkacak olan beklenmeyen maliyetleri karşılamak için gerçekçi bir bütçeye sahip midir? Araştırmanın tamamlanması için gereken süre nedir? Araştırmacı zamanının ne kadarını araştırmaya ayırabilecektir? Araştırmacının araştırma becerileri ve deneyimi ne düzeydedir? Araştırmanın herhangi bir aşamasını tamamlamak için uzman ya da yardımcı gerekmede midir? Bütün bu faktörler hem araştırmanın örneklem büyüklüğünü hem de buna bağlı olarak araştırma yöntem ve tekniklerini belirlemede etkili olacaktır.
- Araştırmacı, bulgularını genelleme amacı taşımakta mıdır? Araştırma kaynakları çok sınırlıysa ve araştırma evreni büyükse, evreni temsil edecek büyüklükte bir örneklemden veri toplanamayabilir. Eğer araştırma örnekleme, evreni temsil edecek yetenekte ve özelliklerinin kararlılık göstereceği bir büyüklükte seçilmezse bulgular araştırma evrenine genellenemez. Örneklemin araştırma yöntemiyle çelişmemesi için araştırmacının yöntemini ve veri toplama araçlarını seçerken hedeflediği örneklem yapısını da dikkate almalıdır. Yukarıdaki şekilde görüldüğü gibi, örneklem seçimi ve araştırma yöntem ve tekniklerinin seçimi birbirini karşılıklı olarak etkiler.
- Araştırmanın amacına ulaşmak için veriler ne şekilde analiz edilmelidir? Eğer araştırmacı verileri istatistiksel olarak çözümleyecek ve sunacaksa, nitel veri toplama araçlarıyla derinlemesine ve zengin bilgi toplamaya ihtiyaç duymayacaktır.

Araştırmacı bu soruların yanıtlarına bakarak hangi yöntemi kullanması gerektiğine karar verecektir. Örneğin; araştırmacı işsizlik süresi arttıkça çevredeki insanlarla iletişim kurma sıklığının azaldığı hipotezini sınamayı ve işsizlik ve sosyal dışlanma arasındaki ilişkiyi açıklamayı amaçlıyorsa istatistiksel olarak analiz edilebilir nitelikte verilere, yani sayısal verilere ihtiyaç duyacaktır ve nicel yöntemi kullanacaktır. Bu nedenle araştırmacı verilerini yapılandırılmış gözlem, yapılandırılmış mülakat ya da anket gibi nicel veri toplama yollarıyla toplayacaktır. Diğer taraftan araştırmacı, işten çıkarılmanın insanlar üzerindeki etkilerini derinlemesine bir şekilde anlamayı amaçlıyor olabilir. Bu durumda bütün işsizlerden oluşan evreni temsil etmese de araştırma amaçları doğrultusunda işsizliğin

etkilerini en iyi yansıttığını düşündüğü bir grubu örneklem olarak seçebilir. Bu amaca ulaşmak için araştırmacının detaylı ve sayılara indirgenmemiş verilere ihtiyacı vardır. Bu nedenle araştırmacı, derinlemesine görüşme, odak grup görüşmesi, örnek olay incelemesi gibi nitel veri toplama tekniklerini kullanacaktır.

Düzenlenen bir anketin verileri, betimleme amacına yönelik olarak da açıklama amacına yönelik olarak da kullanılabilir, ancak araştırmanın amacı hangisiyse araştırmacı elde ettiği verileri buna uygun istatistiksel yöntemlerle çözümlenecektir.

ÖZET

Araştırmaların nasıl sınıflandırıldığını açıklama

Araştırmalar amaçlarına, odaklandıkları zaman dilimine ve sonuçlarının kullanım amaçlarına göre sınıflandırılabilirler. Amaçlarına göre araştırmalar keşfedici, betimleyici veya açıklayıcı araştırmalardır. Bir araştırmanın amacı sadece betimlemek ya da açıklamak olabileceği gibi, bir araştırma hem betimleme hem de açıklama amacı taşıyabilir. Odaklandıkları zamana göre araştırmalar kesitsel ve boylamsal araştırmalar olmak üzere ikiye ayrılır. Boylamsal araştırmalar da kendi içinde eğilim (zaman serisi), kohort ya da panel araştırmaları olarak sınıflandırılırlar. Kullanım amacına yönelik olarak ise araştırmalar teorik amaca ya da pragmatik (faydacı) amaca yönelik araştırmalar olarak sınıflandırılır.

Keşfedici, betimleyici ve açıklayıcı araştırmaları karşılaştırma

Keşfedici araştırmalar, araştırmacının fazla bilgi sahibi olmadığı konuları incelediği ya da araştırma konusunun görece yeni olduğu durumlarda yapılan ve yüzeysel bilgi toplamaya yönelik olan araştırmalardır. Keşfedici araştırmalar araştırma probleminin net olmadığı ve araştırmacının yapılandırılmış veri toplama araçları geliştirecek kadar bilgi sahibi olmadığı araştırmalar olduğu için nitel yöntemle yürütülürler. Betimleyici araştırmalar, çalışılan olgu ya da örneklem hakkında elde edilen verilerin betimlenmesi ve temel özelliklerinin tasvir edilmesini içeren araştırmalardır. Araştırma konusu hakkında genel bir bakış açısı kazanmak için ya da bir olgu ya da durumu derinlemesine bir şekilde anlamak için oldukça uygun bir araştırma tipidir. Araştırmanın betimleyici olması, hangi veri toplama araçlarının kullanılacağına belirlenmesi için yeterli değildir. Araştırmanın özel amaçları, yani elde edilmek istenen bilginin ne olduğu doğrultusunda nicel ya da nitel veri toplama araçları kullanılabilir. Açıklayıcı araştırmalar ise olgular arasındaki nedensellik ilişkisini açıklamayı amaçlayan araştırmalardır. Açıklayıcı araştırmalar hipotezle başlar ve toplanan veriler istatistiksel yollarla analiz edilerek araştırma hipotezi sınanır. Açıklayıcı araştırmalar, nicel

yöntemin bütün özelliklerini taşıyan ve deney, yarı-deney, denetimli gözlem ya da yapılandırılmış görüşme gibi nicel veri toplama araçlarını kullanan araştırmalardır.

Kesitsel ve boylamsal araştırmaları karşılaştırma

Kesitsel araştırmalar, zamanda sadece bir noktayı yansıtan gözlemlere dayanan, bir olgunun ya da örneklemin belirli bir zamandaki hâlini gözlemlemeyi içeren araştırmalardır. Boylamsal araştırmalar ise araştırma konusunun gelişimini izleyen ve en az iki kere tekrarlanan araştırmalardır. Sosyal olguların birey ya da grupların yaşamları sürecinde nasıl geliştiklerini ya da değiştiklerini ortaya koymaya çalışan araştırmalar boylamsal araştırmalardır.

Eğilim, panel ve kohort araştırmaları karşılaştırma

Eğilim, kohort ve panel araştırmaları, boylamsal araştırma türleridir. Boylamsal araştırmaların hepsi yapılan araştırmaların tekrarlanmasını içerir, ancak bilgi toplanan örneklem grubu açısından farklılık gösterirler. Eğilim araştırmaları, belirli aralıklarla aynı araştırma evreninden seçilen farklı örneklem gruplarından veri toplayan araştırmalardır. Panel araştırmalarında, araştırmanın tekrarlandığı her seferinde aynı örneklem, yani tam olarak aynı insanlardan veri toplanır. Kohort araştırmaları, araştırma evreninde belirli bir özelliğe sahip kişilerden oluşan alt grupların (kohort) zaman içinde geçirdikleri değişimi ölçmeyi amaçlayan araştırmalardır. Kohort araştırmalarında ölçümün her tekrarlanışında aynı örneklem grubundan veri toplanmaz ama her ölçümde veri toplanan grup, aynı kohorta aittir.

Araştırma için uygun yöntem ve tekniklerin seçilmesinde dikkat edilmesi gereken noktaları özetleme

Araştırma konusu seçildikten sonra, araştırmacı araştırma probleminde sorduğu soruyu yanıtlayabilmek için araştırmanın amacının keşfetmeye mi, betimlemeye mi, açıklamaya mı, yoksa hem betimlemeye hem de açıklamaya mı yönelik olduğuna karar vermelidir. Daha sonra araştırmacının amacına en etkili şekilde, insanların davranışlarını ya da söylediklerini doğrudan ölçüp gözlemleyerek mi, yoksa insanların kendilerini ve deneyimlerini nasıl algıladıklarını anlamaya ve yorumlamaya çalışarak mı ulaşılabileceğini saptaması gerekir. Araştırma probleminin cevaplanabilmesi için geniş bir örneklem hakkında nispeten yüzeysel bilgi sağlayan bir çalışmanın mı, yoksa daha küçük bir örneklem hakkında derinlemesine bilgi sağlayan bir çalışmanın mı daha kullanışlı olacağına karar verilmelidir. Araştırma konusuyla ilgili sahip olunan bilgi düzeyi, araştırma probleminin netlik düzeyi, araştırmacının ne elde etmek istediğini ne kadar kesinlikle bildiği de yöntemi etkileyen bir faktördür. Araştırmanın bir sosyal olgunun ya da durumun zamanda belirli bir noktaya ilişkin bilgisinin mi, yani bir fotoğrafının mı; yoksa olguya ya da duruma ilişkin değişimin mi ortaya konmaya çalışıldığının belirlenmesi de etkilidir. Bunlara ek olarak araştırma için ayrılan mali, teknik ve insan kaynakları ve zaman da yöntemin belirlenmesinde etkilidir. Araştırmacı bütün bu faktörleri dikkate alarak araştırma amaçlarını gerçekleştirmeye en uygun olan araştırma tipini ve kullanacağı yöntem ve teknikleri seçmelidir.

Yaşamın İçinden

Sosyolog Michael R, Leming, evlilik ve aile ile ilgili literatürü okurken, yaşlı çiftlerin flörtleri hakkında yapılmış çok az çalışma olduğunu fark ettiğinde şaşırılmıştı, Tanıdığı 82 yaşındaki bir adamla 72 yaşındaki bir kadın flört ilişkisi içindeydiler, Bu gibi çok sayıda ilişki yaşandığını düşündü ve genç yetişkinlik dönemini geçmiş insanların yaşadıkları flörtlerdeki benzerlik ve farklılıkların neler olabileceğini merak etti, Ona göre bu konuda daha fazla bilgi edinilmesi gerekiyordu, Bu konuyla ilgili literatür taraması yaptı ve orta yaş

ve yaşlılıkta flörtle ilgili neredeyse hiç araştırma yapılmadığını gördü, Bulduğu araştırmalar eş seçimi, flört ilişkisi ve 16-25 yaş arasındaki insanların ilişkileriyle ilgiliydi, Bu araştırmalardan ve çeşitli sosyal gerontoloji çalışmalarından elde ettiği bilgilere dayanarak yaşlıların flörtleriyle ilgili hipotezler geliştirdi, Bir araştırma yapıp topladığı verilerle bu hipotezleri sınamak istiyordu, Hipotezlerini geliştirdikten sonra veri toplama aracını seçmesi gerekiyordu, Çalıştığı çeşitli projeler sayesinde olasılığa dayalı örneklem seçim teknikleri, kapalı uçlu sorulardan oluşan anket formları hazırlama ve nicel veri analizi konularında oldukça deneyim kazanmıştı, Bu nedenle bir anket hazırlamayı düşündü, Ancak kısa sürede anketle elde edeceği nicel verilerin, araştırma amacına uygun olmadığını fark etti, Devamını sosyologun kendisinden dinleyelim:

“Eğer sadece yaşlı insanların flört etme düzeyleriyle ilgileniyor olsaydım, tesadüfi örneklemeyle geniş çaplı bir örneklem seçip telefon yoluyla örneklemedekilere şu sırada bir flört ilişkisinde olup olmadıklarını sorabilirdim. Ama görüşeceğim yaşlı kişilerin çoğunun kendilerini telefonla arayan tanımadıkları birine bu tip bir bilgiyi vermeyi istemeyeceklerinden şüpheleniyordum. Ayrıca kapalı uçlu sorulardan oluşacak bir anket düzenlemek için kavramların göstergelerini belirlemem, ölçekler hazırlamam gerekiyordu. Oysa daha önceden yapılmış olan ve bu konuda bana ışık tutacak çalışmalar yoktu. Soru hazırlamaya çalıştığımda, tam olarak ne soracağımı bilmediğim farkına vardım, yaşlıların flört kavramından gençlerle aynı şeyi anladığından bile emin değildim. Üstelik flört ilişkisi çok hassas bir konu olduğu için, görüşmeciyile görüşülen arasında güçlü bir yakınlık olmadığı takdirde görüşülenlerden veri toplanamayacağını fark ettim. Bu nedenlerle nitel yöntemi kullanarak keşfedici bir araştırma yapmam gerektiğine karar verdim. Açık uçlu sorular sorarak toplayacağım verilerden elde ettiğim bilgilere dayanarak hipotezlerimi yeniden oluşturabilirdim. Ancak bundan sonra bu hipotezleri sınayacak bir araştırma yapabiliirdim. Konunun doğası gereği insanlara dulluk, boşanma, aşk ve romantizm gibi çok hassas konularda sorular sormam gerekiyordu. Bu nedenle onlarla yüz yüze derinlemesine mülakatlar yapmaya karar verdim”. Kısacası araştırmacı, araştırma konusuyla ilgili bilgi düzeyi düşük olduğu için hipotez sınamaya yönelik açıklayıcı bir araştırma yerine keşfedici bir araştırma yapması gerektiğini fark etmiştir. Ayrıca araştırma konusu, veri toplama tekniğinin seçilmesini de büyük ölçüde etkilemiştir. Bu örnekte en önemli nokta, araştırma probleminin ve konuyla ilgili bilgi düzeyinin araştırma yöntemini belirleme üzerindeki etkisidir. Bununla birlikte, hiçbir yöntem ya da araştırma tekniği tamamen mükemmel değildir. Araştırmacının en uygun olduğunu düşündüğü tekniklerin de dezavantajları vardır. Bu çalışmada araştırmacı 60 derinlemesine görüşme yapmıştır. Derinlemesine görüşmelerle ilgili yaşadığı sorunları şöyle anlatmaktadır:

“Derinlemesine görüşmelerin zaman ve para açısından çok maliyetli olduğunu gördüm. Her şeyden önce veri toplamak çok uzun sürdü. Derinlemesine görüşmeleri analiz edebilmek için içerik analizi yapan bir bilgisayar programı kullandım. Bu program istatistiksel veri analizi yapan bilgisayar programlarından kat kat daha pahalıydı. Görüşmeleri yaparken karşılaştığım bir problem de örneklemedeki yaşlıların kendilerinden beklendiğini düşündükleri cevaplar vermeye yatkın olmalarıydı. Özellikle çok kişisel ve hassas olan sorulara, sosyal olarak arzu edilir olduğunu düşündükleri cevaplar veriyorlardı. Belki de örneklemedekiler, kendilerine göre nispeten genç olan ve sembolik olarak akademik dünyayı temsil eden bir araştırmacı tarafından sorulan sorulara ‘uygun’ cevaplar vermeleri gerektiğini düşünüyorlardı. Örnekleme kartopu tekniği ile seçmişim, bu da önyargılı bir örneklem oluşması ihtimalini içeriyordu. Bu problemin kaynağı bu da olabilirdi. Bütün bu sorunlara rağmen bu konuyu nitel yöntemle çalışmak bana hâlâ en mantıklı karar gibi görünüyor”.